

Cenacul de dramaturgie

„Pe Văratec
în sus“
de
Ion Nicolescu

Dacă ar fi să întocmim, precum cronicarii sportivi, o „casetă tehnică“ a ședinței din 6 iunie 1988, ea ar putea să arate așa :

Loc de desfășurare : Sala Majestic. Piesa pusă în dezbatere **Pe Văratec în sus**, reprezentînd debutul în dramaturgie al poetului Ion Nicolescu. „Echipa“ de actori care i-a dat viață, într-un memorabil spectacol-lectură, a aparținut, și de astă dată, Teatrului Giulești. Iat-o : Gelu Nițu, Sorin Postelnicu, Virgil Andriescu, Corneliu Dumitras, Radu Panamarenco, Ileana Cernat, Ana Ciontea, Atena Demetriad, Jeanine Stavarache, Mugur Arvunescu, Dorina Lazăr, Costel Gheorghiu, Rodica Mandache, Irina Mazanitis, Adriana Trandafir, Ana Trofin. Ea a fost condusă, ca întotdeauna, cu mîină sigură, de regizorul Tudor Mărăscu. Public : destul, fără a fi numeros. Apariții „în premieră“ : George Macovescu, Titus Popovici, prof. I. Chițimia, Radu Iftimovici și Dan Tărchilă. Absenți : Paul Everac și Valentin Silvestru. În revenire de formă : Dumitru Dinulescu. După-amiaza de iunie, cu soare bogat, s-a sfîrșit tîrziu, în nocturnă. Vorbitori : 21, fără a-i pune la socoteală pe autorul piesei și pe I. Grinevici, apariție meteorică. Atmosferă uneori tensionată, dar niciodată lipsită de fair-play. Pentru că „arbitrul“ întîlnirii a ținut tot timpul meciul în mîină.

Cum, însă, nu vrem „să jucăm pe teren străin“, ne vom întoarce la relatarea noastră obișnuită.

Așadar, cea de-a cincea ședință a cenacului de dramaturgie al revistei „Teatrul“ a fost, așa cum o caracteriza la un moment dat Ion Cristoiu, „una dintre

cele mai grele ședințe de cenacul, prin vehemența punctelor de vedere“. Și nici nu se putea să fie altfel, dacă avem în vedere faptul că piesa discutată este nu numai o lucrare dramatică inspirată din viața și opera celui mai mare poet român, Mihai Eminescu, ci, înainte de toate, un imn de slavă închinat spiritualității românești, dăinuirii întru eternitate a poporului român, a limbii române.

De fapt, cu toată diversitatea de opinii exprimată de cei douăzeci și unu de vorbitori, pe care-i vom rezuma în continuare, o unanimitate indiscutabilă a existat : aceea a oportunității unui asemenea act de creație artistică, a unui asemenea înalt și pios omagiu adus creatorului „Luceafărului“, în preajma centenarului trecerii sale în neființă. Ceea ce s-a dezbătut, însă, pe larg și adeseori în contradictoriu, au fost modalitățile de abordare a subiectului, autenticitatea personajelor, desfășurarea dramatică a conflictului scenic, unitatea de viziune asupra întregului etc., fiecare dintre vorbitori pledîndu-și cauza „cu patimă“, dar și cu sentimentul unei depline responsabilități a cuvintelor rostite, a argumentelor puse-n balanță.

Prefațată de un dialog între Paul Tuntungiu, președintele cenacului, și „autorul serii“, din care am reținut caracterizarea de „farsă tragică“, făcută de cel dintîi piesei prezentate, ca și patetica mărturisire a poetului Ion Nicolescu, în legătură cu modul în care a înțeles să se documenteze pentru realizarea acesteia, dezbateră propriu-zisă a fost deschisă de Nicolae Mavrodin. El a încercat să stabilească decalajul existent între per-

Acțiunile revistei „Teatrul“

În pagina alăturată și în pagina de față, de la stînga : Ana Ciontea, Ileana Cernat, Gelu Nițu, Corneliu Dumitruș, Irina Mazanitis, Adriana Trandafir, Dorina Lazăr, Costel Gheorghiu, Ana Trofin, Alena Demetriad, Jeanine Slavarache, Mugur Arvunescu, Tudor Mărăscu, Virgil Andriescu, Radu Panamarenco, Rodica Mandache, Sorin Postelnicu

sonajele reale și cele imaginate de autor, optînd net pentru primele trei acte, care „merg oarecum pe reconstituire istorică” și arătîndu-se nesatisfăcut de „finalul fantezist”, pe care l-ar fi vrut „tot în notă realistă și mai incandescent”. **Romulus Vulcănescu** și-a arătat, de asemenea, preferința pentru o fidelă reconstituire istorică. „Se știe că Maiorescu era un tip sobru și solemn, el n-ar fi fost în stare nicicînd să se adreseze cu **mă**, așa cum este pus s-o facă aici”. Vorbitorul s-a arătat deranjat și de faptul că Eminescu își recită versurile pe scenă. Cele mai izbutite personaje i s-au părut a fi Livia și Aristizza Romanescu. Celorlalte le lipsește, după părerea sa, unitatea. „Final plin de fantasmе, care, chiar dacă l-am accepta așa cum e, duce lipsă de un lucru esențial: de sare!” (Ion Nicolescu: „**Eu am refuzat, maestre, să pun sare peste Aristizza Romanescu!**”) **Laurențiu Ulici** a pornit și el de la ideea că „nici un personaj n-a fost în realitate așa cum este prezentat în piesă”, dar el nici nu pretinde așa ceva, văzînd în lucrarea dramatică a lui Ion Nicolescu „o piesă polemică, bazată pe obsesia Eminescu”. Astfel, „personajele feminine sînt obsedate de poezia lirică, comilitonii sînt obsedați de activismul poetului, în timp ce casa regală este obsedată de potențialul său subversiv”. Respingînd „remitizarea lui Eminescu, după ce el fusese demitizat” și arătînd că „nici un pod nu se poate susține pe un singur pylon”, vorbitorul a arătat că „celălalt pylon” ar fi trebuit să fie Caragiale. „Să ne fie limpede că trăim în Caragiale și visăm la Eminescu; în diurn, sîntem mai mult Mitică, dar în nocturn privim spre Hyperion!” Cît privește finalul, L. U. vede în el „o repetiție în absurd, în relativ, a celor ce se povestiseră pînă atunci”. În ansamblu, „scrisă pe secvențe mici, piesa nu este prea dramaturgică, dar un regizor bun poate să realizeze un spectacol interesant, ceea ce trupa giuleșteană a și demonstrat în această scară”. **Paul Tuntușiu** socotește că antevorbitorul său a

pus un diagnostic corect și că, „dacă n-ar fi să ne referim decît la Dürrenmatt, cu al său **Romulus cel Mare**, și tot am avea un exemplu mai mult decît concludent al libertății pe care și-o poate îngădui un autor dramatic față de realitatea istorică propriu-zisă”. Insistînd asupra caracterului de „farsă tragică” al piesei prezentate, el a arătat că „în această cheie trebuie ea privită și discutată”, după care a enumerat cîteva dintre „fantasmele” ei, care-ar merita o privire mai atentă: premoniția lui Maiorescu, în legătură cu „închisorile” lui Slavici, „cufărul cu surprize”, citatul din Platon privind definiția omului și, ca un corolar al tuturor acestora, finalul conceput ca un teatru în teatru. Manifestîndu-și bucuria că I. N. s-a apropiat cu dragoste și pietate de Eminescu, **George Chirilă** a spus: „Ion Nicolescu nu-l demitizează pe Eminescu, ci creează un Eminescu așa cum apare el în conștiința celorlalți”. Și lui, unele personaje i se par supralicite (ex. Candiano Popescu), iar altele minimalizate (ex. Caragiale), declarînd chiar: „**Și eu sînt trist că Eminescu, ca persoană, nu prea există în piesa aceasta**”, dar admițînd deplina libertate a autorului de a crea, „în marginea sau chiar deasupra realului, pornind însă de la real”. Reproșul principal pe care i-l aduce piesei este „lipsa unui fir epic”. **Mihai Neagu Basarab**: „Știm de ani de zile că I. N. este un poet și un prozator talentat, dar astăzi am plăcerea să constat că avem de-a face și cu un dramaturg de mare talent. Autorul este însă copleșit de dragostea pentru Eminescu, ceea ce-l determină să-i lase oarecum în umbră pe Maiorescu, Caragiale, Creangă, Slavici. **Eminescu trebuie să rămînă marea noastră dragoste, dar nu unica!**” Extrem de emoționată, așa cum a și mărturisit-o de altfel, dar trecînd apoi cu dezlînvoltură peste faptul că „actorii vorbesc, de obicei, cu vorbele altora”, **Dorina Lazăr** și-a manifestat convingerea că „Eminescu, așa cum apare în piesa lui I. N., este un foc care a ars”, ceea ce se dovedește a fi

mult mai interesant decât „un Eminescu din viața de toate zilele”. În concluzie „Este o piesă de trupă, bine scrisă, care va avea succes, dacă se va juca”. Înainte de a discuta piesa lui I. N., **Ion Zubașcu** a lăudat trupa de actori, ca și spectacolul de idei al sălii, care i s-a părut la fel de fascinant ca și cel de pe scenă. Remarcând, apoi, că cenaclul de dramaturgie al revistei „Teatrul” are menirea să lanseze o nouă generație de dramaturgi, care „să umele, cu piese foarte puternice, un gol”, vorbitorul a arătat că lucrarea pusă în discuție poate fi socotită una dintre acestea. Cit despre fidelitatea reconstituirii istorice: „Dramaturgul este, la urma urmei, un demiurg. Nimeni nu se mai gîndește, de pildă, la regii Angliei așa cum au fost ei în realitate, ci așa cum ni l-a propus Shakespeare”. Un reproș: „Aducînd în scenă niște nume atît de sonore, autorul n-a găsit, totuși, un anumit registru de limbaj care să le individualizeze, care să le dea credibilitate ca personaje”. Despre Eminescu: „Poate că el nici nu trebuia să apară, așa cum soția lui Menelaos nu apare deloc în „Iliada”, deși tot timpul este vorba despre ea”. Apreciind că „actorii au fost mai serioși cu piesa, decât cei care au vorbit despre ea”, **Rodica Mandache** a întrebat pe un ton patetic, ultimativ: „Mie să-mi spuneți acum și aici: piesa asta e bună sau nu? se poate juca sau nu?” Întrebare la care **Paul Tutungiu** a dat, credem noi, una din replicile serii „Vorbiți din cu-făr, tovarășa Mandache?” (pentru înțelegerea acestei replici, trebuie să mai știți că actrița **Rodica Mandache** interpretează, în piesa lui I. N., rolul Aristizzei Romanescu, care, printr-o farsă pusă la cale de Hasdeu, descinde în camera de lucru a lui Maiorescu, închisă într-un... cufăr). A urmat la cuvînt **Constantin Radu-Maria**, care a debutat prin a spune că „toată lumea are dreptate, din unghiul de vedere în care s-a plasat fiecare”. Apoi, comparînd piesa lui I. N. cu cel mai renumit produs de cofetărie, el a arătat că „unii s-au oprit la primul blat al tortului cu frișcă, acela al identificării personajelor cu realitatea”. **Aurelia Boriga** a arătat că „acolo unde a intervenit masiv fantezia autorului, respectiv în final, vom descoperi și partea cea mai realizată a piesei”. **Dumitru Dinulescu** a mărturisit că, la început, a avut o reacție negativă totală. Apoi, cumpănind mai bine lucrurile, a găsit că se poate realiza o conciliere între cele două părți ale piesei, atît de diferite între ele ca manieră de abordare a realității. „Seria expozitivă trebuie însă scurtată, iar răsturnarea spre absurd din final se cere pregătită din vreme”. Pentru a da, parcă, consistență sporită participării actorilor la dezbatere, **Sorin Postelnicu** (interpretul

lui **Titu Maiorescu**; poate, de-aici, și elocința sa remarcabilă!) a luat și el cuvîntul, exprimîndu-și, de la început, dezamăgirea provocată de împrejurarea că piesa pusă în discuție n-a obținut, așa cum credea el că merită, un consens general de elogii. „Acest text — a spus vorbitorul-actor — nu este nici tragedie, nici farsă, nici altceva, ci un avertisment grav: **nu vă atingeți de Eminescu, dacă vreți să nu ne pierdem identitatea ca neam**”. Răspunzînd, într-un fel, dezamăgirii lui **Sorin Postelnicu**, **Ion Cristoiu** și-a manifestat convingerea că, mai ales într-un caz ca acesta, cînd este pusă în discuție o piesă despre Eminescu, unanimitatea de vederi ar fi fost îngrijorătoare. El a subliniat „buna realizare artistică a acestui text dramatic, subtilitatea sa deosebită, ca și umorul său atît de discret, care unora le-a și scăpat”. În perspectiva „Centenarului Eminescu”, vorbitorul a fost de părere că „discuțiile din această ședință n-au constituit decât un preludiv al confruntărilor ce vor avea loc, în legătură cu modul în care poetul nostru național va fi adus pe scenă: printr-o fidelă reconstituire istorică sau printr-o dramaturgie simbolică, modernă, cu o maximă libertate în interpretarea acestei teme?” În ceea ce-l privește, a arătat că „punerea pe scenă a acestei piese ar onora așa cum se cuvine evenimentul pe care ne pregătim de pe acum să-l comemorăm”.

Înainte de a-i da încă o dată cuvîntul autorului, **Paul Tutungiu** a ținut să sublinieze faptul că este normal ca o asemenea piesă să stîrnească cele mai diferite reacții printre oamenii de cultură. Dar, a spus președintele cenaclului, „ea trebuie să vadă luminile rampei, tocmai pentru noutatea construcției sale, a unghiului de vedere în care se plasează, a desenului său modern”. De altfel, a declarat vorbitorul, „revista noastră își propune să depisteze și să pună în discuție cît mai multe asemenea texte valoroase, care să poată fi apoi oferite teatrelor din întreaga țară”.

Din cuvîntul de încheiere al autorului — foarte interesant, dar și foarte lung, și, în consecință, greu de rezumat — vom reține doar o singură formulare, demnă să figureze și ea printre replicile cele mai savuroase ale serii. „Rămînînd în structura mea intimă un matematician — a spus poetul **Ion Nicolescu** — nu pot să nu remarc defectul matematic al acestei întîlniri **mulțimea din sală nu este reprezentativă pentru mulțimea pe care o reprezintă această piesă!**”

Ștefan DIMITRIU